

DOKTOR FIKRALARI

Doctor Jokes

Les anecdotes du docteur

Sevim KEBELİ*

ÖZET

Bu çalışmada doktor fıkralarının özellikleri incelenerek, bu başlık altında yer alan fıkraların “türsel” bir özellik taşıyıp taşımadığı irdelendi. Doktor fıkralarının, tıp jargonu yerine günlük konuşma diliyle oluşturulduğu görülür. Bu fıkralarda sağlık kurumlarının eleştirisi, cinsellik, akıl hastaları ve doktorların diyalogları gibi çeşitli konular etrafında mizah oluşmuştur. Doktor fıkralarında belli bir doktor “stereotip”inin yer aldığı söylemek zordur; çünkü fıkralarda birçok farklı doktor portresi yer alır. Sonuç olarak, doktor fıkraları özel bir tür olarak değerlendirilemez. Bu fıkraları doktor ve hastane bağlamı etrafında şekillenmiş fıkralar olarak değerlendirmek gerekir.

Anahtar Kelimeler

doktor fıkraları, tür, stereotip, mizah kuramları

ABSTRACT

This paper, examines the features of the doctor jokes and questiones if the doctor jokes can be considered as a “genre”. It is seen that doctor jokes has been formed in daily language but not in medical jargon. Subjects like sexuality, the criticism of health institutions and dialogues between doctors and lunatic patients constitute the humorous content of the jokes. It could hardly be said that there is a doctor “stereotype” in doctor jokes, because there are many different doctor portraits in these jokes. In conclusion, doctor jokes can not be regarded as a specific genre, but rather they imply the whole context of doctors and hospitals.

Key Words

doctor jokes, genre, stereotype, humor theories

Fıkra, halk edebiyatında anlatı çe-
kirdeğini hayattan alan bir olay veya dü-
şünceye dayanır. Kısa ve yoğun bir anlatı-
m özelliğine sahip olan bu tür, insan ku-
surlarını, günlük hayatta ortaya çıkan
gülünç olayları, çarpıklıkları, karşıtlıkları
ince bir mizah ile ortaya koyan bir yapıya
sahiptir (Karadağ 319). Fıkraların sınıflandırılması konusunda bir yargıya varmak için İnternet’teki fıkra sitelerindeki sınıflandırmalar yardımcı olacaktır. Bunlara bakıldığında “erotik, spor, kadın-erkek, okul, sarhoş, deli, sarışın, doktor, Nasrettin Hoca, Temel, Bektaş, İngiliz-Alman-Fransız...” gibi konularına göre çeşitli fıkra türleri ile karşılaşmak mümkündür. Böyle bir sınıflandırmada dikkati çeken olgu, bir meslek grubu hakkında sadece doktor fıkralarının yer almasıdır. “www.fıkra.net, www.fıkra.gen.tr, www.

benimsayfam.com/fıkra/, www.hersey.net.com/fıkralar/” gibi sitelerde bir meslek grubu hakkında yalnızca doktor fıkralarına yer verilmiştir. Bu gözlemden yola çıkarak doktor fıkralarının “türsel” bir özellik taşıyıp taşımadığı sorulabilir. Bu yazıda, doktor fıkraları çeşitli konular etrafında irdelenerek bu soruya bir yanıt aranacaktır. Bunun için öncelikle doktor fıkralarının nasıl bir yapıya sahip oldukları incelenecektir. Doktor fıkraları konusunda, Deniz Dağıtım’ın hazırladığı *En Güzel Doktor Fıkraları* kitabı, Turgay Aydın’ın Aydın ilinde yaptığı fıkra derlemelerinden oluşan *Aydın Fıkraları* eseri ve İnternet’te yer alan fıkralar kaynak olarak kullanılacaktır.

Doktor fıkraları söz konusu olduğunda, bu fıkraların doktorların bakış açısını yansıtan; tıp terimlerini içeren bir yapısı-

* Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

nın olup olmadığı merak edilen bir konudur. Doktor fıkralarına bu açıdan bakıldığında fıkralarda son derece sade bir üslup olduğu ve tıp terimlerine fazla rastlanmadığı görülür. Çok az fıkrada günlük konuşma dilinin dışında sınırlı bir kullanımı olan tıp diline ait terimlere rastlanır. Bunlara örnek olarak şu fıkra verilebilir:

Hastanede Vizite

Yaşlıca bir hanıma bir türlü teşhis konulamıyor. Kadıncağыз yirmi sekiz gündür üniversite hastanesinde yatmakta ve hiç bir sonuç yok. Belki dikkatinizi çekmiştir, üniversite hastanelerinde garip bir hiyerarşi vardır. Prof. başta, arkasında Doç. lar, sonrasında başasistanlar ve bir iki parlak öğrenci üçgen düzende, vizitlere nerdeyse uçarak giderler. Yine böyle bir gün ve tüm kadro hastanın başında. Prof sorar: - Radyolojik tetkikler? Hemen filmler ışıklı panoya yerleştirilir. Sert ve kararlı bir ses: - EKG? Derhal hocanın önüne serilir, - Eforlusu? O da hemen açılır hocanın önüne. - Laboratuvar tetkikleri? Her şey önceden hazırlanmıştır. Elektroansefalografi? - Buyrun hocam. - Emar? Dışarıda çektilmiş(!) emar da konular büyük patronun önüne. - Sintigrafi? - Anjiyo?... derken büyük şef sorar: - Sken oldu mu? Kadından gelen cılız bir ses: - Bi onu yapmadılar! (http://www.fikra.net/F_kategori.asp?F_Kategori_id=Doktor)

Bu fıkrada tıp terimleri yer alsada, bunlar fıkranın anlaşılması için gerekli değildir, yani fıkranın odağında yer almazlar. Fıkranın mizahî boyutu cinsellik teması çevresinde şekillenmiştir.

Argiris Archakis ve Villy Tsakona "A New Approach to the Issue of Identity Construction via Humor" (Kimlik Oluşumu Konusuna Mizah Yoluyla Yeni Bir Bakış) başlıklı makalelerinde, mizahın agresif eğilimlerin bir dışı vurumu olarak değerlendirilebileceğini belirtirler. Mizah konusunda oluşturulmuş "üstünlük teorisi"ne göre, insanın ben ve öteki arasında yaptığı karşılaştırmadan mizah ortaya çıkar. Mizah, anlatıcının bir şekilde "öteki"ne karşı bir üstünlük sağladığı durum-

larda geçerlidir (47). Bu açıdan doktor fıkralarına bakıldığında fıkralarda "üstün" olanın, bir bakıma olayın kendi bakış açısıyla ele alınmanın ve "aşağı" konumda olanın; yani gülme ögesinin üzerinde odaklandığı kişilerin kimler olduğu sorulabilir. Doktor-hasta ikili karşıtlığı açısından konuya bakıldığında, fıkralarda doktorların beceriksizlikleri, fazla ücret talep etmeleri gibi açılardan eleştirildikleri görülür. Bu tür fıkralar için şöyle bir örnek verilebilir:

Kafaya Koymuş

Adam son derece tehlikeli bir ameliyat geçirecekti. Kurbanlık koyun gibi uzanmış ameliyat masasına. "Ne dersiniz doktor? Kazasız belasız atlatabilecek miyim bu ameliyatı?" Doktor: "Valla kardeşim, bu ameliyatı doksan ikinci kez yapıyorum. Kafaya koydum evelallah bu kez ne yapıp yapıp başaracağım!" demiş (*En Güzel Doktor Fıkraları* 72).

Bu fıkrada doktor, beceriksizliği ve hastaların hayatına değer vermemesi yönünden eleştirilmiştir. Diğer taraftan, birçok fıkrada hastaların "komik" durumlarının anlatıldığı görülür. Bu konuda Turgay Aydın'ın derlediği bir fıkra örnek olarak verilebilir:

Koçarlı'lı Yaşlı Hasta ve Doktor

Aydın'ın Koçarlı ilçesinden yaşlı bir köylü Aydın'a doktora gelir. Menderes Bulvarı'nda dolanır doktorun muayenehanesini bulur ve sırasının gelmesini bekler. Bir zaman sonra doktor hastayı odasına çağırır.

-Hoş geldin amca nasılsın neyin var? diye sorar.

Yaşlı amca da doktora şöyle cevap verir.

-Doktor begim e oğlum çoccağım, neyim olsun ki, Allahıma şüküle olsun onüç dönüm zeytinliğim vaa, beş dönüm yemiş talam vaa, iki evlek bostanım vaa, eyi bi çift öküzüm vaa. İki çoccağım vaa, garım vaa, gadeşlem vaa daa ne olcek der (Aydın 101).

Fıkrada komik olan unsur, hastanın doktoru yanlış anlaması ve safça konuyla ilgisiz sözler söylemesidir. Örneklerde de

görüldüğü gibi doktor fıkralarında hasta ya da doktor güldürü konusu olabilmektedir. Bu açıdan doktor fıkralarının sadece bir grubun “üstünlüğü”nü yansıttığını söylemek doğru olmaz.

Konuları bakımından doktor fıkralarına bakıldığında en yaygın konunun hasta ve doktor ya da doktor ve hemşire arasında cinsel bir ilişkiden doğan mizah olduğu söylenebilir. Leonard Feinberg, “The Secret of Humor” (Mizahın Sırrı) başlıklı makalesinde psikolog J. Y. T. Greig’ten yaptığı alıntıda şöyle der: “J. Y. T. Greig, bütün mizahın sevgi ve korku arasındaki çatışmaya dayalı olduğunu söyler. Greig’e göre yetişkinler arasındaki mizah denge-sizliği, cinsel istek ve bu isteğin bastırılması arasındaki çatışmadan kaynaklanır” (106). Zaten Leonard Feinberg’in de belirttiği gibi “cinsel atfa bağlı şakalar bütün mizahın en güçlü tepkisini uyandırır-lar” (110). Bu açıdan doktor fıkralarında cinselliğin, önemli bir mizah unsuru olması anlaşılabilir. Ayrıca doktorluk mesleği, muayene, hastaların özel hayatlarına ait bilgilerin teşhis için gerekli olması gibi özellikleri ile hastaların mahremiyetine dahil olmayı gerektirir ki; bu da doktor fıkralarının cinsel bir bağlama kolayca yerleşmesini sağlar. Örnek olarak şu fıkra verilebilir:

Çapkın Doktor

Kadın göğsünden rahatsızmış ve bir röntgen mütehassısına gitmiş. Doktor -soyunun lütfen.... demiş. Kadın: Beyefendi ben utanırım ışıkları kapatabilir misiniz acaba? diye sormuş. Neyse doktor ışıkları kapatmış, beş dakika sonra kadın sormuş: Doktor bey elbiselerimi nereye koyayım? -Benimkilerin üzerine... (http://www.fikra.net/F_kategori.asp?F_Kategori_id=Doktor)

Bu fıkroda muayene için hastanın soyunmasıyla ilgili olarak mizah oluşturulmuştur.

Doktor fıkralarındaki yaygın temalardan biri de doktorların muayene ücretlerinin fazla olmasının eleştirisi ve devlet hastanelerinin elverişsiz koşullarıdır. Birçok fıkroda toplumun ve sistemin eleştiri-

sinin yapıldığını söylemek yanlış olmaz. Freud’a göre “kahkaha, geleneksel değerler ve statükoyla alay ederek topluma saldırdır. [...] İnsanların düzen dışına çıkarlara ve düzene güldükleri tartışılmaz bir gerçektir” (Feinberg 112). Cathy Lynn Preston, “Joke” (Fıkra) başlıklı yazısında fıkraları var olan iktidar ilişkilerinin yansıtıldığı, toplumun alt ve üst tabakasının söz aldığı Mikhail Bakhtin’in “karnavalesk” kavramı ile açıklar. Fıkra toplumdaki çok sesliliğin yansıtıldığı, var olan ideolojinin tanımlandığı ve eleştirildiği bir alan olarak görülebilir (Preston 472). Bu açıdan doktor fıkralarında sağlık sisteminin yansıtılması ve eleştirisinin yapılması beklenen bir olgudur. Turgay Aydın’ın derlediği bir fıkrayı özetleyerek bu konuya örnek olarak verebiliriz:

Aydın’da vatandaşın biri rahatsızlanır, dayanılmaz bir baş ağrısı vardır. Aydın Devlet Hastanesi’ne gider. Doktor da beyin tomografisi çekilmek üzere hastayı ilgili servise havale eder. Vatandaş memura gider ve memur da iki ay sonrasına, kurban bayramının arifesine gün verir. Hasta çaresizliğinden bahseder, memur ise yapacak bir şeyi olmadığını söyler. Bunun üzerine vatandaş, kurumun bağlı olduğu il müdürlüğüne gider ve durumunu anlatır. Amir ise hastaneye bir telefon açarak durumun düzeltilmesini ister. Vatandaş hastaneye geri döndüğünde memura “Bayram ne tez geldi” der (Aydın 90).

Fıkroda “hasta” yerine “vatandaş” kelimesi kullanılarak devlet kurumlarının toplumun ihtiyaçlarına cevap vermesi eleştirilmiştir.

Doktor fıkralarında önemli bir bölümün akıl hastaları ve doktorlar arasındaki diyaloglardan oluşan fıkralar olduğu söylenebilir. Bu fıkralardaki mizah unsurunu “deli” olarak tanımlanan akıl hastalarının söyledikleri oluşturur. “En düşük seviyede mizah bütün kültürlerde aynıymış gibi gözüktür: Fiziksel bozukluklara, zihinsel aksaklıklara, toplumsal cehalete, utandırıcı durumların kurbanlarına gülünür” (Feinberg 113). Akıl hastaları ve dok-

torlar arasında geçen fıkralar “delilerin” durumunu anlattıkları için gülme ögesi barındırırlar. Bu tür fıkralara örnek olarak “Tamir” fıkrası verilebilir:

Tamir

Tımarhanenin baştabibi bir gazeteciye hastaneyi gezdiriyordu. Bir koğuşa girdiler. Doktor: “Burası,” dedi, “otomobile aklını bozmuş olanların koğuşudur.” Gazeteci: “İyi ama koğuştaki kimse yok...” “Göremezsin” dedi doktor. “Zira bütün deliler yataklarının altında arabalarını tamir ediyorlar” (*En Güzel Doktor Fıkraları* 103).

Bu fıkradaki komik olan unsur, “deliler”in durumundan kaynaklanmıştır.

Doktor fıkraları konusunda sorulabilecek bir soru da fıkralarda doktorları bir “stereotip”; yani belli özellikleri ile ele alınan “kalıpsal” bir portre içinde değerlendirmenin mümkün olup olmayacağıdır. Katrina Triezenberg “Humor Enhancers in the Study of Humorous Literature” başlıklı makalesinde “stereotip”lerin dinleyicinin zihninde o tipin komik unsurları ile ilgili bir şema oluşturduğundan bahseder. Dinleyici de bildiği komik bir karakterden bahsedildiğinde nasıl bir mizah unsuru ile karşılaşacağını tahmin edebilir. “Stereotip”ler normal ve normal olmayan karşıtlığını oluşturarak bir komiklik unsuru oluştururlar (414-15). Örnek olarak, Namık Kemal fıkralarında cinsel bir bağlamın yer alacağı ya da avcı fıkralarında avcuların av hakkındaki “palavra”larının, abartılmış yorumlarının sözü konusu olacağı tahmin edilebilir. Bu fıkralarda mizahı sağlayan unsur da Namık Kemal’in ya da “avcı”nın söz ve davranışlarıdır. Bu bakımdan Namık Kemal ve avcı fıkraları “stereotip” kavramı için bir örnek oluşturabilir. Ancak doktor fıkralarına bakıldığında, fıkranın nasıl bir bağlam çerçevesinde gelişebileceği konusunda bir tahmin yapmak mümkün değildir. Doktor fıkralarında mizah, sağlık kurumlarının eleştirisi, cinsellik, hastaların ve doktorların “komik” halleri gibi çeşitli konular etrafında oluşturulabilir. Ayrıca bu fıkralarda mizahı sağlayan öge doktor olmak

zorunda değildir. Hastaların eleştirisinin ve mizahının yapıldığı bir çok fıkrada vardır. En önemlisi de, bu fıkralarda sabit bir doktor tipi yer almaz. Bunlardan yola çıkarak doktor fıkralarında, doktorların “stereotip” oluşturmadıkları söylenebilir.

Sonuç olarak, doktor fıkraları, cinsellik, akıl hastaları, sağlık kurumlarının eleştirilmesi gibi çeşitli konular etrafında şekillenmiştir. Bu fıkralarda “komik” olan doktor olabileceği gibi hasta da “komik” olabilir ve fıkranın mizah unsuru oluşturabilir. Fıkralarda halk diline yakın bir anlatım biçimi kullanılmıştır, tıp terimlerine fazla yer verilmemiştir. Doktorların fıkralarda bir “stereotip” oluşturmadığı görülür. Bütün bu açılardan bakıldığında, doktor fıkralarının türsel bir özellik taşıdığını söylemek mümkün değildir. Bu fıkraları hastane ve doktor bağlamında geliştirerek çeşitli yönere açılabilen fıkralar olarak ele almak gerekir. Yani doktor fıkraları aslında bir türü değil, bağlamı, yani içinde “doktor”un geçtiği çeşitli fıkraları imleyen bir terimdir.

Kaynaklar:

- Archakis, Argiris ve Villy Tsakona “Analyzing Conversational Data in GTVH Terms: A New Approach to the Issue of Identity Construction via Humor”. *Humor* 18-1 (2005): 41-68.
- Aydın, Turgay. *Aydın Fıkraları*. Aydın: Aydın Yazarlar ve Şairler Derneği Yayını, 2002.
- Feinberg, Leonard. “Mizahın Sırrı”. Çev. Ali Çelik ve F. Gül Özyazıcıoğlu Koçsoy. *Millî Folklor* 62 (2004): 105-13.
- En Güzel Doktor Fıkraları*. İstanbul: Deniz Kitaplar Yayınevi, 1984.
- Karadağ, Metin, haz. *Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri*. Balıkesir: Akademi Yayınları, 1996.
- Preston, Cathy Lynn. “Joke”. *Folklore: An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art*. Volume II. Haz. Thomas A. Green. İngiltere: ABC-CLIO, 1997. 471-75.
- Triezenberg, Katrina. “Humor Enhancers in the Study of Humorous Literature”. *Humor* 17-4 (2004): 411-18.
- http://www.fikra.net/F_kategori.asp?F_kategori_id=Doktor
- www.benimsayfam.com/fikra/
- www.fikra.net
- www.fikra.gen.tr
- www.fikraoku.com
- www.hersey.net.com/fikralar/